

به نام خداوند جان و خرد

درآمدی بر اصول

و

مبانی کارآفرینی

گردآوری و تألیف:

محمدسعید پوررضا

انتشارات فرانما

۱۳۹۳

پیشگفتار

در مدت بیش از ده سال سابقه تدریس، عدم آشنایی دانشجویان عزیز با اصول و مفاهیم پایه‌ای کسب‌وکار و مدیریت و جای خالی یک متن درسی مناسب که بتواند دانشجویان رشته‌های مختلف تحصیلی را آماده پذیرش مباحث مدیریت و کسب‌وکار و کارآفرینی نماید، بسیار مشهود بود و کتاب‌هایی که در این زمینه وجود داشتند بسیار تخصصی بودند که عملاً استفاده از آنها برای دانشجویان عزیز امکان‌پذیر نبود. لذا بر آن شدیم تا با طرح یک بحث روشن، شفاف، خودآموز و رعایت اصول پایه‌ای تدوین متون درسی، مباحث و مسائل کسب‌وکار و کارآفرینی را به گونه‌ای نظام‌مند، دقیق، پیوسته و قابل فهم ارائه کنیم تا علاوه بر دانشجویان عزیز، بخصوص آنهایی که اصول اولیه اقتصاد و کارآفرینی را در مقاطع تحصیلی پائین فرا نگرفته‌اند، اهالی کسب‌وکار نیز بتوانند از آن بهره‌مند شوند.

در عین حال که سعی شده در کل کتاب روحیه علمی- تحقیقی بی‌طرفانه و همه‌جانبه‌نگری حفظ، و نگرش سیستمی مخاطبان تقویت شود، سعی مضاعفی در تقویت نوآوری و روحیه نوآورانه دانشجویان عزیز به عمل آمده است. هر چند که کوتاهی‌های ما در مقابل عملکردمان همچنان سنگینی می‌کند، تلاش کرده‌ایم به بضاعت خودمان باری از دوش اهالی کسب‌وکار برداشته و آنها را در تجربه این راه، رهنمون شویم و امید آن داریم که راهنمایی‌های اساتیدمان چراغ فروزان راهی باشد که برگزیده‌ایم.

کسب‌وکار و کارآفرینی تاریخچه‌ای به قدمت زندگی اجتماعی انسان دارد. از آن روزی که انسان اولیه تصمیم گرفت کاری برای هم‌توعان خویش انجام داده و در عوض آن نیز خدمت یا کالای دیگری از آنها مطالبه کند، کسب‌وکار شکل گرفت. امروزه کسب‌وکار و کارآفرینی به عنوان یکی از ضروریات جوامع انسانی مطرح هستند که بدون آنها عملاً گره کور مسائل اقتصادی- اجتماعی باز نخواهد شد. تولید، کار، کسب‌وکار و فعالیت‌های اقتصادی ویژه نوع بشر و لازمه هر نوع زندگی اجتماعی است. شرایط اقتصادی و وضعیت معیشتی اجتماعات بشری، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری، رشد، تکوین و حتی تغییرات آنها داشته و در همه این جوامع مردم همبستگی دوسویه‌ای با نظام اقتصادی و معیشتی و نظام تولیدی و روابط حاکم بر آن داشته‌اند.

تقویت و توسعه علم کارآفرینی یکی از راهکارهای حل معضل بیکاری در همه جوامع می‌باشد، که با آموزش علمی و کاربردی آن از طریق مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها و با بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در دانشگاه‌ها و از طریق آموزش علمی فنون کسب‌وکار می‌توان به

بسترسازی و رشد کارآفرینی پرداخت تا موجبات کاهش نرخ بیکاری و افزایش اشتغال‌زایی پدیدار را از طریق خلق ارزش‌های نو شاهد باشیم. هدف از نگارش این کتاب موفقیت شماست. آیا شما هر آنچه را که می‌خواهید از سرمایه و کسب‌وکارتان بدست آورده‌اید؟ در حرفه خود آن‌گونه که باب میل شماست، پیشرفت کرده‌اید؟ شغل شما، کسب‌وکار شما هر آنچه که می‌خواهید به شما داده است؟ شما بایستی مطمئن شوید که با رفتن، در آب غرق نخواهید شد، شما با ایستادن در جا غرق خواهید شد. هدف ما در این کتاب مطالعه فرایند کارآفرینی است، می‌خواهیم بدانیم کارآفرین کیست؟، کارآفرینی چیست؟، چگونه باید کارآفرینی کرد؟، نقش آن در توسعه اقتصادی و سایر بخش‌های جامعه چیست؟ و این که چگونه کارآفرینی می‌تواند گره‌گشای بسیاری از مشکلات موجود در بخش اشتغال کشور بوده و راه توسعه همه جانبه را هموار نماید و در این راستا ابتدا نگاهی گذرا به کسب‌وکار و تعاریف پیرامون آن انداخته و سپس به مقوله مهم و حیاتی توسعه، یعنی کارآفرینی و انواع آن خواهیم پرداخت که امیدواریم از راهنمایی‌های اساتید فن بی‌نصیب نمانیم.

در اینجا ضرورت دارد از همه کسانی که در تهیه این کتاب، حقیر را یاری کردند تشکر و قدردانی نمایم، مدیریت محترم انتشارات فرانما، دانشجویان خوب دانشگاه جامع علمی و کاربردی واحد تالارهای پذیرائی و معاونت آموزشی دانشگاه جناب آقای دکتر نجفی و دانشجویان عزیز و ساعی دانشکده خبر، معاونت مالی و اداری دانشکده آقای دکتر محمودی و ریاست محترم دانشکده آقای دکتر فرج‌اللهی سهم به سزایی در تشویق اینجانب داشتند، قطعاً اگر هم فکری و کمک همسر و صبوری پسرانم نبود این اتفاق هرگز رخ نمی‌داد.

محمد سعید پوررضا

پاییز ۹۳

مقدمه

جامعه بشری همانند همه اکوسیستم‌های طبیعی و موجودات زنده دنیا سیر تکاملی داشته است. یعنی مدام شرایط متفاوت را آزموده و از بین آنها بهترین‌ها را انتخاب و خود را به پیش کشیده است. اگر بخواهیم این تکامل را از منظر اقتصاد اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم، می‌توانیم بگوئیم مهمترین دغدغه انسان نخستین رفع نیازهای اولیه بود. او برای رفع نیازهای خود، و با استفاده از تفکر خلاق که بین همه موجودات ویژه او بود، به فکر بدست آوردن ابزارهای متفاوتی جهت ساده‌سازی امور، راحتی و روان‌سازی آنها بود.

اگر تکامل را نتیجه آزمون و خطای شیوه‌ها و راه‌های مختلف رشد و توسعه، و توسعه را عامل دوام و بقا و تعالی ملت‌ها، و دستیابی به شرایط پایدار، و همچنین آن را شرط حضور غرورآفرین در عرصه معادلات جهانی تلقی کنیم و توسعه‌یافتگی کشورها و ملت‌ها را شاخص شکوفایی، پویایی، قابلیت، شایستگی، مدنیت و مدرنیته بدانیم، پس حرکت در مسیر توسعه و تلاش در راستای دستیابی به آن یکی از الزامات اساسی حضور در عرصه جهانی و نیز میزان و معیار آگاهی و آرمان‌خواهی و تعالی‌جویی ملت‌ها می‌باشد. ملل جهان در این راه تمام قوای بالقوه و بالفعل خود را به کار گرفته و با استفاده از تمامی نسخه‌های آزموده شده و بعضاً تجربه نشده و منحصر بفرد، و با بهره‌گیری از عوامل و عناصر انسانی و جمعیتی و نظام‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی سعی در دستیابی به آن دارند.

کار و کارآفرینی فرآیندی انسانی و اجتماعی است که با دگرگونی‌های اقتصادی - اجتماعی پیوند محکمی دارد و از پیشران‌های تمدن بشری محسوب می‌شوند و علیرغم غفلت چند سده‌ای، امروزه اهمیت آن بر هیچ‌کس پوشیده نیست. اگر به فواید بی‌شماری که بر این پدیده مترتب است توجه نموده و آن را در همه ابعاد احیا کنیم، سریع‌تر به اهداف و مختصات یک الگوی کارآمد توسعه‌ای دست خواهیم یافت.

امروزه کارآفرینی به عنوان یک استراتژی و راهبرد در توسعه و شکوفایی و رشد جوامع انسانی به جایگزین بی‌بدیلی تبدیل گشته است که از طریق آن همه‌ی عوامل و منابع و امکانات یک جامعه به صورت خودجوش و از راه قرار گرفتن در یک روند تکاملی در جهت نیل به آرمان‌های بلند اجتماعی بسیج گردیده تا منشأ بسیاری از آثار و پیامدهای مثبت اقتصادی - اجتماعی گردند. هر چه اصول و معیارهای کارآفرینی در یک جامع نهادینه‌تر باشد، توانایی آن جامعه برای تربیت و جذب کارآفرینان، سرمایه‌ها، مغزها و نوآوری‌ها بیشتر، و در نتیجه شتاب رشد اقتصادی و اشتغال و امنیت اجتماعی برای شهروندان افزون‌تر خواهد شد.

همه اندیشمندان توسعه بر این باورند که عدم توسعه اقتصادی کشورهای کمتر توسعه یافته، به دلیل نبود فرهنگ کارآفرینی و بی توجهی به اصول و معیارهایی است که می توانست کارآفرینی را در اذهان عمومی نهادینه کرده و راه را برای توسعه و پیشرفت باز می نمود. در شرایط کنونی اقتصاد کشورمان که با مسائل و نارسایی های مهمی نظیر فرار مغزها، عدم اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه ها و نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبرو هستیم، پرورش و آموزش کارآفرینان برای رشد و توسعه کشور از اهمیت مضاعفی برخوردار است. شرایط اقتصادی، صنعتی، اجتماعی و فرهنگی امروز کشور به گونه ای است که حل مشکلات و تنگناها، الگوها و راه حل های جدید و متفاوتی را طلب می کند. ترکیب جمعیتی جوان کشور، ضرورت ایجاد فرصت های شغلی و نیز نوسان بهای نفت سه عامل عمده ای هستند که موجب می شوند سیاست گزاران و تصمیم سازان کلان کشور به منبع درآمد سهل الوصول دیگری به جز نفت بیندیشند و بی شک آن منبع جز ابتکار، خلاقیت و نوآوری چیز دیگری نیست. با توجه به اهمیت کارآفرینی و سابقه درخشان کارآفرینان در توسعه بسیاری از کشورها، ترویج و اشاعه مفهوم کارآفرینی، بسترسازی برای فرهنگ حامی کارآفرینی و مهمتر از همه تربیت افراد (به ویژه تحصیل کردگان) کارآفرین برای جوامع در حال توسعه ای مانند ایران از اهمیت و ضرورت حیاتی برخوردار است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

	بخش اول: کسب و کار
۱	فصل اول: کلیات
۲	تعریف کار
۴	انواع کار
۵	نظرگاه‌های مختلف در مورد کار
۶	جامعه‌شناسی کار
۸	کالا
۹	خدمات
۱۰	کسب و کار
۱۰	انواع نگرش‌ها به کسب و کار
۱۵	فصل دوم: اقسام کسب و کار
۱۵	کسب و کار صنعتی
۱۵	کسب و کار خدماتی
۱۶	کسب و کار تجاری
۱۸	۱- کسب و کار خانگی
۲۰	۲- کسب و کار اینترنتی
۲۲	نقش فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در کسب و کار
۲۳	۳- کسب و کار روستایی
۲۳	۴- کسب و کارهای خانوادگی
۲۵	۵- کسب و کارهای کوچک و متوسط
۳۱	فصل سوم: شروع کسب و کار
۳۱	شیوه‌های شروع کسب و کار
۳۴	متغیرهای دخیل در ایجاد یک کسب و کار
۳۵	روابط کسب و کار
۳۶	پنج مهارت اصلی هر کسب و کار

۳۶	سه مانع بزرگ صاحبان کسب و کار
۳۷	علل ناکارآمدی مدل‌های کسب و کار
۳۷	بیانیه مأموریت کسب و کار
۳۸	طرح کسب و کار
۳۹	اجزای طرح کسب و کار
۴۰	اهداف کسب و کار
۴۲	پارامترهای موفقیت در کسب و کار
۴۴	مراحل تکامل کسب و کارها
۴۵	مهندسی مجدد در کسب و کار
۵۱	فصل چهارم: فضای کسب و کار
۵۲	جایگاه جهانی کسب و کار ایران
	بخش دوم: کارآفرینی
۶۵	فصل اول: تاریخچه
۷۱	فصل دوم: تکوین تاریخی کارآفرینی
۷۴	برداشت‌های مختلف از کارآفرینی
۸۳	فصل سوم: جامعه‌شناسی کارآفرینی
۹۳	فصل چهارم: تعریف کارآفرینی
۱۰۳	فصل پنجم: فرایند کارآفرینی
۱۰۳	مدل‌های کارآفرینی
۱۰۵	مدل مخاطره کارآفرین
۱۰۶	عوامل کلیدی کارآفرینی
۱۰۷	عوامل ظهور کارآفرینی
۱۰۷	عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی
۱۰۸	عوامل امکان‌ساز تشکیل یک کسب و کار کارآفرینانه
۱۰۹	محرک‌های راه‌اندازی کسب و کارهای کارآفرینانه
۱۱۰	عوامل مطلوبیت‌ساز کارآفرینی
۱۱۰	الزامات کارآفرینی
۱۱۱	رویکردهای کارآفرینی

۱۱۶	اجزای فرایند کارآفرینی
۱۱۸	گفتار اول: کارآفرین
۱۱۸	تعریف کارآفرین
۱۲۶	کارآفرین از دید محققین علوم رفتاری
۱۲۷	استعاره‌های کارآفرینان
۱۲۷	مسئولیت‌های اساسی کارآفرینان
۱۲۷	توانایی‌های فردی کارآفرینان
۱۲۹	۱- عوامل و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کارآفرینان
۱۳۰	الف- ویژگی‌های تجربی
۱۳۱	ب- ویژگی‌های مرتبط با سابقه و پیشینه
۱۳۳	۲- مشخصات و ویژگی‌های عمومی کارآفرینان
۱۵۳	۳- انواع کارآفرینان
۱۵۳	۴- انگیزه‌های کارآفرینیان
۱۵۵	۵- سبک رفتاری
۱۵۷	۶- مهارت‌های کارآفرینان
۱۶۹	۷- نگاه کارآفرینانه
۱۷۱	عوامل موفقیت کارآفرینان
۱۷۲	علت شکست برخی از کارآفرینان
۱۷۳	چرا همه افراد کارآفرین نمی‌شوند؟
۱۷۳	خصوصیات کارآفرینان در قرن ۲۱
۱۷۴	گفتار دوم: محیط و تأثیر آن در کارآفرینی
۱۸۱	گفتار سوم: فرصت‌های کارآفرینی (فرصت کارآفرینانه)
۱۸۳	ماتریس SWOT
۱۸۹	منابع تشخیص فرصت‌های کارآفرینانه
۱۹۳	گفتار چهارم: ساختار
۱۹۵	گفتار پنجم: منابع (منابع انسانی و مادی)
۱۹۵	الف) منابع انسانی
۱۹۸	دانش کسب و کار

۱۹۸	ارزش آفرینی منابع انسانی
۲۰۲	تعاریف توانمندسازی نیروی انسانی
۲۰۴	بهره‌برداری از نظریه‌های فرایندی
۲۰۵	منابع انسانی مزیت رقابتی کسب‌وکارهای کارآفرین
۲۱۰	ب) منابع مادی و مالی
۲۱۰	روش‌های تأمین مالی در کسب‌وکارهای کارآفرینانه
۲۱۲	منابع تأمین مالی کارآفرینان
۲۱۲	۱- منابع خصوصی تأمین مالی
۲۱۵	۲- منابع تأمین مالی از طریق بدهی (استقراض)
۲۱۹	۳- منابع تأمین مالی از طریق سرمایه (حقوق صاحبان سهام)
۲۲۴	۴- منابع دولتی
۲۲۶	انواع تأمین مالی کارآفرینانه با توجه به دوره عمر کسب‌وکار
۲۲۷	مهندسی مالی
۲۳۰	بودجه‌بندی و نقش آن در کارآفرینی
۲۳۹	انواع سرمایه‌های کارآفرینی
۲۴۱	گفتار ششم: استراتژی‌ها و برنامه‌های کسب‌وکارهای کارآفرینانه
۲۴۱	مدل کسب‌وکار کارآفرینانه
۲۴۹	ساختار یک مدل کسب‌وکار کارآفرینانه
۲۵۳	طرح کسب‌وکار کارآفرینانه
۲۵۸	راهنمای شروع یک کسب‌وکار کوچک
۲۶۳	چک لیست کلی شروع یک کسب‌وکار کوچک
۲۶۴	غلل ناکارآمدی مدل‌های کسب‌وکار
۲۶۵	چرخه کسب‌وکارهای کارآفرینانه
	بخش سوم: خوانش‌های مختلف از کارآفرینی
۲۷۳	فصل اول: انواع کارآفرینی
۲۷۴	۱- کارآفرینی از منظر سود و انتفاع
۲۷۵	۲- کارآفرینی مولد و غیرمولد
۲۷۵	۳- کارآفرینی از منظر حقیقی یا حقوقی بودن کارآفرین

۲۷۶	۴- کارآفرینی از منظر نوع دارایی
۲۷۶	۵- کارآفرینی از منظر فرایند انجام آن
۲۷۷	۶- کارآفرینی از منظر کسب و کار کارآفرینانه
۲۷۹	۷- کارآفرینی از منظر هدف و نتیجه
۲۸۲	۸- کارآفرینی از منظر فاعل کارآفرینی
۲۸۹	۹- ارادی و اختیاری بودن فرایند کارآفرینی
۲۹۰	۱۰- کارآفرینی قهری و فرصت‌گرا
۲۹۰	سایر انواع کارآفرینی
۳۱۲	منابع و مأخذ